

מערכת סיני בעיני הערבים והשפעתה עליהם

מאת אחינועם

לא-מוזמן נחוג יום השנה לסיני בהבלטה רבה בציבוריות הערבית וכיחוד מעל דפי העתונות הערבית, כנצחון ערבי מפואר. אני מדגיש — בעיני העתונות הערבית; כי יש להניח שעל אף כל המאמצים התעמולתיים גונב משהו מן האמת על סיני לאזנם של הערבים, ואף חדר להכרתם.

אין זה חשוב שראיתם את סיני הינה עיוות היסטורי. העיקר הוא שכך הם רואים, וניתן לומר שאחוז ניכר של אוכלוסית ארצות ערב רואה מערכה זו כך. מן-הראוי, איפוא, כי שנתיים לאחר אותו מאורע גדול, שיש בו בשבילנו כה הרבה רוממות והתרור-ממות, והמפית בנו הרבה אמונה וגאווה, ליחד דברים אלה לנסיון לתאר כיצד רואים הערבים את סיני, כיצד הם מתארים מאורע היסטורי זה, כיצד הגיעו לכך, מה לקח למדו ממנו, וכיצד השפיעה לאחר-מכן מערכת סיני על ההתרחשויות וההתפתחויות בעולם הערבי.

יום סיני — והבעת החשש להתקפה על ירדן

יום סיני, ה"יום המבורך" כפי שקרא לו צבד-אלחכים עאמר, תפס השנה מקום חשוב במיוחד בעתונות הערבית. השנה שולב יום זה בתעמולה המוגברת והגמרצת, המתנהלת זה שבועות, והמבקשת להוכיח כי ישראל עומדת לתקוף את ירדן. הערבים גזרו גזירה שוה, כביכול, ממאורעות סיני למאורעות שראום (או רצו לראותם) כאילו הם ממשמשים ובאים. התנהל מסע-תעמולה נרחב, שהיה מלווה אוהרות ואיומים המופנים כלפינו, מתוך הדגשת הנצחונות המצריים בעבר — והדגשת הלקת, כביכול, שישראל צריכה ללמוד מהימים ההם באם תנסה הפעם לתקוף את ירדן.

מערכת סיני ומלחמת סואץ

נפנה ונראה, איזה מקום מיחדים הם למערכת סיני. בעיד אשר אצלנו המלחמה נקראת "מבצע קדש" או מערכת סיני — מבחינת המצרים היו

קשה מאוד, ואולי בכלל בלתי-אפשרי במצב הנור-כחי, לערוך מחקר חברתי בארצות ערב במגמה לבדוק מה עדיף אצל ההמונים, מה מכריע בהכרתם — היהודיה במפלה או הכרת נצחון. עלינו לקחת בחשבון — ותהיה זו שגיאה אם נתעלם מכך — כי ההדגשה והחזרה הבלתי-פוסקת של שופרות-התע-מולה הערביים משפיעה על הכרתם. מוטיבים ורעיו-נות שנדושים עד אי-סוף, סיסמאות שחוזרים עליהן מאות פעמים — סופם שהופכים חלק מאמונתם, חלק מעצמותם, בשר-מבשרם, של ההמונים; סופם שמ-כים שרשים עמוקים בהכרתם, סופם שנעשים בשבילים עובדה — עובדה מדינית, עובדה ציבורית רבת כוח.

כך רואים אנו שמלחמת סיני נחשבת, בסופו של דבר, על ידי שני הצדדים לנצחון. זוהי תופעה היס-טורית בלתי-רגילה. היו בהיסטוריה קרבות שנגמרו ללא תוצאות ברורות וחותכות, עד אשר שני הצדדים ראו כנצחון שלהם. אך יקשה למצוא מלחמה שהתור-צאות הצבאיות היו בה כה ברורות כבסיני, ובכל זאת נחשבת לנצחון על ידי שני הצדדים.

בעיני ההיסטוריה הערבית, כפי שהיא נכתבת לעי-נינו, נחשבת מערכת סיני לנצחון מצרי. יתכן, שבע-תיד יבואו היסטוריונים ערביים ויעריכו זאת אחרת, שימדדו את מאורעות סיני כפי שאנו מודדים אותם. האופטימיות הנטועה בנו מביאתנו לסבור כי סוף האמת לנצח, ולכן ההסטוריה, גם אם עוותה, סופה להיות מתוקנת. אולם איננו יכולים להיות בטוחים בכך. יתכן שכן; אולי קרוב לודאי שכן, באשר נטיית רוח האדם היא לחתור לחפש את האמת. אולם יתכן שלא, והדמות שניתנה לסיני כיום בעיני הערבים היא שתישאר חקוקה בכתבי תולדותיהם. מבחינה זו

האימפריאליזם וישראל

בתפיסה הערבית רואים את המאורעות במוזה"ת כתוצאה של התנגשות בין שני זרמים אדירים. מצד אחד, ישנה התנועה הלאומית הערבית, השואפת להשתחרר מעול האימפריאליזם, והצועדת לקראת איחוד העולם הערבי.

בדרך זו שואפת הלאומיות הערבית לממש את עצמה. מאידך גיסא, תנועה זו, שלה קושרים כל כתרי התיילה, נתקלת בכוח נגדי — באימפריאליזם, שמבחינתם אין פירושו מושג מדיני-כלכלי, אלא האימפריאליזם הוא כלל הכוחות המתנגדים למאמץ הערבי להתעצם, להתפשט ולהשתלט. הם מסבירים לעצמם כי המערב האימפריאליסטי רואה באחדות הערבית סכנה לאינטרסים הכלכליים והאיסטרטגיים שלו, ומנוי וגמור עמו לסכל אחדות זו. על כן תקף האימפריאליזם, ועודנו תוקף, את עבד-אנינאצר, המגלם את סמל התנועה הלאומית ומנהיג אותה להתחדשות, להתעצמות ולאיחוד הערבים.

מדינת ישראל הוקמה, לפי תפיסתם, ע"י המערב כאחת מעמדות-הכוח שלו באיזור למלחמה בלאומיות הערבית; או, במלים של רדיו קהיר ב-3.3.57: — "ישראל קשורה באימפריאליזם, המספק לה את אמצעי הקיום היום-יומיים שלה כדי להשתמש בה לאיום על העמים המשתחררים של המזרח וליצור מתיחות ואי-יציבות. האחריות לכל זה מוטלת על המדינות התוקפניות ואלו העוזרות לה והעומדות מאחוריה. יש ראל אינה אלא היד המ-לוכלת המצייתת להור-אות הניתנות לה".

אבי אבות הטומאה, הם איפוא, האימפריאליסטים. ישראל היא גרור רתם-שליחתם. אינני אור מר שתפיסה זו היתה קיימת כל הזמן בעולם הערבי, אך היא הולכת ומתפתחת, היא הפכה ל-תפיסה הרשמית של ה-הסבר למתרחש. מוטיבים אלה חוזרים ומשננים ל-עצמם הערבים פעמים אין-ספור וללא הפסק. לא-מזמן היתה הזדמ-

כאן שתי מערכות של מלחמה אחת: — מערכת סיני מצד אחד ומערב סואץ מאידך גיסא. מכיון שהיו כאן שתי מערכות, עומדת השאלה: מהו המש-קל, והערך היחסי, שהם מייחסים לכל אחת מהן? איזו רואים הם כראשית — ואיזו כמשנית? לאחר שנבדוק, נמצא שהם רואים את המלחמה העיקרית דוקא במלחמת סואץ, אע"פ שמבחינת לחימה ומב-צעים עלתה מערכת סיני על סואץ. אך סואץ היתה התקפה קרובה ביותר על מרכזיהם, התקפה על מצרים עצמה; יתר על כן, השתתפו בה כוחות של שתי מעצמות; ומבחינה זו היתה מאורע גדול יותר ממלחמה עם ישראל, אך יש לחשוב שישנה לכך גם סיבה נוספת: — אם המגמה היא לראות במלחמה נצחון ללאומנות הערבית, נצחון למצרים — הרי שנות, בהכרח, לראותה במלחמת סואץ. את המערכה בסואץ קל הרבה יותר לתאר כנצחון מצרי מאשר את סיני, באשר אנגליה וצרפת כמעט ולא השיגו יעדן העיקרי בהתקפתן, לכן הנטייה לתאר את המאורעות הללו כנצחון מביאה, מאליה, לראית מרכז הכובד במלחמה זו במערכת סואץ. וכך נמצא שלשתי המערכות יחד קוראים הם לעתים "מלחמת סואץ".

אך הסיבה העיקרית לראית מרכז-הכובד בפעולה בסואץ, ולא בסיני, נעוצה בכך כיצד מבינים הער-בים את הרקע, את המסגרת ההיסטורית שבה הם רואים את ההתרחשויות בעולמנו. שוב, זו מסגרת

מעוותת ומוטעית — ועם זאת שלטת היא בהכרתם; ולכן עלינו להפנות אליה תשומת לבנו. ננסה לתאר עתה את המחשבות, אי-דיאות-היסוד, המנחות את התפיסה ההיסטורית שלהם; ברם, לנסיון זה כמעט ויש צורך להקדים דברי התנצלות, אידיאות אלו, תיאור זה, בהכרח שיראו לנו אבסורדיים; הייתי אומר — ראוי-לבז הוא מה שהם מייחסים לנו בו; וזהו תיאור שכל ישר-תנו מתקוממת כנגדו ונפ-שנו נוקעת ממנו. אע"פ-כ הוא מקובל ונפוץ אצלם.

"לא נשכח את פורט-סעידו"

קריאה נלהבת מפי אשה המנופפת ברובה — כך נשתקפה פרשת סואץ בעתונות המצרית. מתוך "אליהדף" ("המשרה").

ארבעה נבחרים ישראלים אל השגרירות באמון הערבי

„אמריקה דוחפת את ישראל להתגרות במדינות ערב“

כך רוצה „את-תחריר“ („השחרור“), הבטאון הקרוב לכת הקצינים השלישה, לראות את דמותה של ישראל. קנה-התותח הענקי נושא את הכתובת — „עמי ערב“.

בהצגת ענין סיני רואים אנו התפתחות. בתחילה שמענו וראינו גם הצגת מבצע סיני — בארצות הערביות המתנגדות לנאצר — באורו הנכון. למשל יכולנו למצוא את ההתבטאות הבאה ברדיו הירדני: — „הכוחות המצריים מסתירים מאחורי כוח-האויים ברצועת עזה, מתוך מגמה להמנע מהתנגשות עם הכוחות הישראליים. מדוע מעלים נאצר את האמת של מערכת סיני מעיני העם המצרי? האויב נהנה מפירות המערכה, ואילו נאצר נהנה מנצחונות ראוות על דפי העתונות“.

כיום הולכות המדינות הערביות ומקבלות את הגרסה המצרית. גם עיראק, אשר עד המהפכה התייחסה בדרך-כלל לפרשת סיני כאל כשלון מצרי ולא כחלה לנצל את המפלה בסיני להטחת דברים נגד מצרים, השתנתה — והיא נוקטת בנימה הערבית הרגילה. לדוגמה, תחת הכותרת „יום הזכרון של התוקפנות הכושלת“ כותב העתון העיראקי „אל-יקוה“ (מ-29.10.58). — „ביום זה בשנת 1956 הורה האימפריאליזם ל„כלב הציד הכחוש“ (כך קוראים לנו) להתנפל על מצרים, לאחר שכל האמצעים הבלתי-צבאיים לפגוע במצרים נכשלו. באותו יום נעו כוחות ישראל בחיפוי טנקים צרפתיים ובריטיים לעבר סיני. הכוחות המצריים זנקו לקראתם וגרמו להם אבידות כבדות. הכוחות המצריים הניידים הלמו באויב והשיגו מידו תוך 24 שעות למעלה משליש מכוחותיו. דבר זה נתאשר מפי המפקד היהודי שנהרג בתאונת המטוס שנפל בירדן. כן מגלה המפקד הישראלי בזכרונותיו כי הוא ביקש מממשלתו לדרוש התערבות בריטית-צרפתית בטרם יחוסלו כוחותיו בסיני“.

נות מיוחדת לעמוד בבירור על תפיסה זו. פרשני הקע"מ הדגישו בסקירותיהם ליום-השנה לסיני את הגורמים והשתלשלות-המאורעות שהביאו למה שהם קוראים „התוקפנות המשולשת“ נגד מצרים. הם טענו, וחזרו והדגישו, כי תוקפנות זו בוצעה על רקע המאבק האימפריאליסטי הנואש נגד נחשול הלאומיות הערבית המשתחררת.

גישה זו כלפינו, ותיאור זיקתנו למערב, אנו מוצאים גם בצורתם המילולית של הכינויים המ-קובלים כלפינו. בעבר, היו הערבים, בדברם על ישראל, מוסיפים את התואר „אל מזועמה“, דהיינו „המתמרת להתקיים“ „המתמרת להיות“; — כל-מר: ישראל, שבאמת איננה קיימת — אבל היא מתמרת להתקיים. ביטוי זה עצמו מלמדנו מה גדול כוח הרמאות-העצמית הערבית. ביטוי זה, שכיחותו הלכה ירודה-הלון עם חלוף השנים, אם כי הוא מופיע, למשל, בנאומו של עבד-אלככים עאמר בפראג. בזמן האחרון אנחנו נקראים בסדרת-שמות אחרת, והיא: „משרתי האימפריאליזם“ או „גורות האימפריאליזם“, „ראש-גשר“, „ראש-החץ של האימפריאליזם“, „המפונקת של האימפריאליזם“ וכדומה. רוחנו מתקוממת נגד תפיסה זו. אנחנו יודעים איזה עיוות נורא נעשה כאן, לראותנו כמשרתי של אימפריאליזם. אבל בתפיסה הערבית — ושוב, כפי שהיא מופיעה בצינורות הפרסום והתעמולה, בספ-רות, בעתונות והרדיו — אנחנו נראים כשכירי האימפריאליזם — היינו, עושי-דברן של מעצמות המערב, ומשרתיהן.

תפיסה זו היא שמכתיבה, בעיקרו של דבר, את היחס המלווה ראית המלחמה כמלחמת-הסואץ — בתור מלחמת האימפריאליזם. מערכת סיני, מלחמת ישראל בה, היא לפי-זה ביטוי צדדי של מלחמת האימפריאליזם בלאומיות הערבים, במצרים; היא תופעה משנית, וכעין פועל-יוצא ממלחמת-סואץ. כדי להמחיש ולהחיות הסבר זה, כדאי להעלות ציטטות אחדות המתארות את מלחמת-סיני:

„אל-שעב“ המצרי (29.10.58): „ב-29.10 יצאה ישראל להתקפה, עפ"י הוראות בריטניה וצרפת. יום זה יסמל לדורות את תפקיד השוט אותו ממלאת ישראל לטובת האימפריאליזם. לא נשכח את היום הזה בו הותקפנו ויצאנו מנצחים“.

„המערכה לא היתה מערכתה של ישראל“ — אומר נאצר בנאומו באלכסנדריה. (26.7.58), „אלא מערכה עם האימפריאליזם“.

הוניה והפקירה בעת צרה את פיקודיה וברחה כאשר החמיר המצב. עאמר, המפקד העליון, מכריז "המערכה היתה המבחן הטוב ביותר לכווננות הצבא והעם וליחס שבין החייל למפקדו, ולאמון ההדדי בין הצבא והעם". התנהגות הקצונה היתה כאילו ללא דופי.

הקרב באבו-עויגלה. כידוע, נתקלנו באבו-עויגלה בהתנגדות; המצרים מתארים פרשה זו כנצחון מזהיר להם. נכון שהיו לנו קשיים בכיבוש אבו-עויגלה, אך מכאן עד לתאר זאת כנצחון מצרי — רב המרחק. עבו-עויגלה מתוארת כקרב מכוון מן הצד המצרי, שמגמתו היתה לחפות על הגניסיה.

במאמרו המפורסם המתאר את מערכת סיני, מספר נאצר שכוחות אבו-עויגלה הפילו שמונה מטוסים וגרמו לנו אבידות עצומות בטנקים ובאדם.

חילי-האוויר. לחילי-האוויר המצרי וחלקו במערכה תולים הילה של תהילה ושבח. עאמר מכריז ביום השנה הראשון לסיני: "הטייסים הישראליים היו נסיים בראותם את מטוסי-הקרב המצריים".

עלי אסד סברי מדבר (ב-18.12.57) על התהייה לה לה זכו כוחות-האוויר בעת ההתקפה ה"משור-לשת" על מצרים, שכן לימדו את התוקפים לקח בל-יישכה.

המצרים מספרים על שלושה מטוסי "מיג" שהפתיעו שמונה "מיסטררים" והפילו שלושה מהם מעל שדה-כברית... נאצר מציין וחוזר ומציין שחילי-התעופה המצרי הפציץ את שדות-התעופה הישראליים "רק" עשרים פעם.

מספרים כי בקהיר, הוצבו לראוה גרוטאות מטוסים ב"כיכר-השחרור" — ועליהם מודעה שאלה מטוסים צרפתיים ואנגליים שהופלו על-ידי חיל האוויר המצרי המפואר.

בבתי הקולנוע מראים מטוס-אימונים — והקריין מסביר שרק אלה הם המטוסים שהופצצו ע"י הצרפתים והאנגלים. הקהל מוחה כף ומגיב בקפיצות וצהלות שמחה.

שרם אש-שייך. כיבושה של שרם-אש-שייך מתו"אר ע"י נאצר כאילו בא לאחר ששה ימים של הגנת-גבורה ע"י היחידות שחנו בה. איזו הגומה שבעיוות התמונה, להצדקת הכניעה!

כאן, איפוא, מאמץ נרחב המכוון לזיוף ההיסטוריה, או להוצרות המיתוס הגדול של המלחמה. עיקרו של המיתוס בפרשת סיני הוא, כאמור, שמצרים לא נחלה מפלה במלחמה אלא להיפך, ניצחה בה. זאת-מבלי להבחין בין הכשלוך האנגלו-צרפתי היחסי בסואץ, לנצחון הצבאי הישראלי בסיני. הכל כוסה באותו מעטה של מיתוס זה. סואץ וסיני נכרכו זה בזה. לא יתיה זה המיתוס הראשון בתולדות האנושות שנולד מתוך שקר וטופח בשקידה על-ידי הנהגה לאומנית צבאית. על יסוד לקח היסטורי ניתן לציין כי מיתוס כזה עלול להיות לרועץ לנושאינו.

כדי להמחיש יותר את פרשת המיתוס — אפרט נושאים ומוטיבים הנכללים בו:

- כוחות יבשה בריטיים וצרפתיים בסיני. בסיני לחמו לא הישראליים אלא כוחות-יבשה אנגליים וצרפתיים. עזה נכבשה ע"י האנגלים והצרפתים ונמסרה לישראל. הדבר מגיע לכך שכאשר דובר השגרירות הבריטית בעמאן מצא לנחוץ להוציא הכחשה לגירסה זו, והיא פורסמה בעת-נים, מוסיף העתון הירדני "פלשתין" ב-10.3.57 שהודעת דובר השגרירות הבריטית היא נטולת-יסוד — והאמת הפוכה.

- תיאור הנסיגה מסיני. כידוע, כאשר חששו המצרים שהצרפתים והאנגלים יכבשו את התעלה ואז ינתקו הכוחות המצרים שבסיני מהכוחות שבמצרים עצמה, ניתנה לכוחות בסיני ההוראה לסגת. נאצר הכריז שבפקודת הנסיגה היתה מטרתו לשמור על הכוח המצרי העיקרי ולמנוע כיתורו במדבר. נסיגה זו מתוארת בכל מיני מילות פאר ושבח. עאמר קורא לה "הנסיגה ההיסטורית". העתונאי המקורב ביותר לנאצר, מחמד חסניין היכל, מציין — וזוהי ציטטה מדבריו — את "התכונה שבהחלטה הגורלית", את "השערה הגדולה" שבה החליטו להוציא את הכוחות מסיני. אולם לא רק שהמצרים שיבחו את עצמם שהחלטה לסגת — שבלי ספק היה בה הגיון בשעה שניתנה ואולי גם מלמדת על יכולת החלטה, אבל תרמה לא במעט לאסון הצבא המצרי — אלא אף פיארו את עצמם ביצוע הנסיגה, כמבצע צבאי מפואר. אנחנו יודעים יפה כמה רחוקים דברים אלה מן האמת.

- התנהגות הקצונה. ראינו בסיני את התופעה המכוערת של קצונה מצרית שדאגה לעצמה,

בשלב הסופי, המצרים עצמם הם שאמרו להן לא להשתתף. אך בתחילה ביקשו ודרשו פעולה מצדן. ארצות ערב התחילו לתגר לגבי אפשרויותיהן. לא ראינו את הלהיטות של האחוה הערבית באה לעזרת „האחות הנתקפת“. אך אין בכך כלום — ופרשני הקע"מ חילקו שבחים למדינות הערביות, שעמדו לימינה של מצרים בשעת המשבר וכאילו הודרו לחוש לעזרה. לו-

פעולות חילהים — „איברהים אל-אוול“. פרשת כניעת „איברהים אל-אוול“ היא פרשה מחפירה בהיסטוריה הימית. לא רבים המקרים של כניעה מסוג זה. והנה, נאצר מכריז בנאומו באלכס-נדריה: — „הצי המצרי הצליח להגיע לנמל חיפה ומהפגיוז נגד עיני הצי הישראלי“. מספר פגזים שנורו מתוארים כהפגזה רצינית. מתוארת הגבורה הימית של המצרים, שבה קושרים כתר.

הקצין הסורי הוטר ג'ולג'מל, שדמותו מופיעה כרקע לאניה המהוללת בעתון המצרי „הכוחות המזוינים“, נהרג בקרב המתואר כאן בהיותו על סיפונה של „דמיאט“. הוא הפך לאגדה ושמר נכנס להסטוריה הערבית כדמות הרוי אית של גבור לאומי.

„המיתוס הימי“

„ב-31 באוקטובר 1956 מקבל מוחמד שקר חטיין, מפקדה של הפריגטה המצרית „דמיאט“ הוראה לשוט לעבר חופי שרט-אל-שייך. לאחר שייט של כ-80 מייל באיפול מלא מבחינים לפתע בשלוש יחידות ימיות בריטיות. „הגיע העת לנקום את נקמת אברהים אל-אוול“ אומר מפקד „דמיאט“ לאנשיו, כשהוא נותן פקודת-אש. אך כיון שיחסי הכוחות הם תותח מצרי כנגד 21 תותחי-אויב, נאלצת „דמיאט“ לסגת. זו עוד טרם הספיקה לבצע החלטת הנסיגה ונפגעת היא בחרטומה; אך תותחי „דמיאט“ הספיקו בינתיים לפגוע באחת האניות. במצב קשה זה עולה רעיון „שדים“ במוחו של מפקד „דמיאט“ — הוא משנה כיוון ומנגח אחת מאניות האויב אשר טובעת מיד. אלא שגם שעתה של „דמיאט“ לא מאחרת לבוא והיא צוללת אל תהומות היס“.

לא המצרים מנעו אותם מכך. להיוצרות אגדות אלו עזרה בלי-ספק גם התופעה, הרגילה בצבא המצרי, של דיווחי שקר. המפקד המצרי, כנראה לעתים אינו מוסר דברים כהיותם אלא מקשטם. בצורה שיוזקו אור חיובי על עצמו. אין ספק שבמיתוס זה, מיתוס-הנצחון, ישנה תר-

מיוחד לקצין סורי ימי שנהרג. (סוריה טרם התאחדה אז עם מצרים, והיתה סיבה מיוחדת להחניף לסורים). מכניעת „איברהים אל-אוול“ — מתעלמים. עזרת שאר ארצות ערב. אנחנו יודעים יפה כיצד עמדו שאר ארצות ערב מנגד; אמנם,

בלי הבחנה — נאצרית ואנטי-נאצרית. אעפ"כ, תהיה זו הגזמה-שבטעות אם נאמר שלגמרי טושטשה מש" מעות סיני, נטעה אם לא נראה את התוצאות המרחי" קות-לכת יותר של סיני הנובעות מהמפלה המצרית. אפילו שניסו להצניעה, האמת, ולו בצורה חלקית, פורצת לה דרכה פה-ושם מבעד למעטה התרמית.

כבר עמדנו על ההבחנה בגישה הערבית לסואץ ולסיני. את סואץ הם רואים כולה נצחון. שתי מעצמות התקיפו את מצרים, ולא השיגו יעדי התקפתן. המערב נתגלה כמפולג; וארה"ב, המדינה הראשונה בו, נקטה עמדה של פורשת מבנות-בריתה ושמה מכשולים בדרכן.

סיני — לעומת זאת — איננה יכולה להחשב כנצחון כל-עיקר. את המפלה, אובדן השטחים, הרס היח"י דות והציוד — קשה להסתיר או לארץ. כך, מבעד לעיני המיתוס ודרכם, בוקעת ההכרה במפלה ובמש" מעויותיה. יתר על כן, ישנם חוגים נרחבים בעולם הערבי — ואפילו מאלה שמקבלים את התיזה על סואץ-סיני כמלחמת האימפריאליזם, וקשר ישראל לאימפריאליזם — אשר אינם רואים את סיני כנצחון מצרי.

● אחת הדוגמאות לכך — הכרות רדיו בגדאד (5.1.57) לאמור: — "בידי ישראל נפל תוך ימים מספר רובו של הנשק המצרי בסיני, נישבו חמשת אלפים מאתינו והושמדו כל הבסיסים והביצורים בסיני, אשר ניבנו במשך עשרות שנים".

● כן הקניטו ירדן ובגדאד פעמים אין-ספור את המצרים על מפלתם, על הפינוי, על הפקרת עזה על פליטיה, ועל בקשת מחסה מאחורי כוחות האו"ם — ככוחות זרים שהמצרים הסכימו שיש" כנו על אדמתם; הם, הדורשים כללית פינוי הזרים וסילוק השפעתם מן המזרח-התיכון הערבי.

● אין ספק בכך שקצינים בצבאות ערב מבינים משמעות העובדה שלקחנו בשבי כמעט 6000 שבויים מצריים ויכולים לחשב חשבונות מה היה פירוש הדבר לגבי צבא כצבאם-הם, לו נגרע ממנו כוח-אדם בהיקף כה גדול.

● אנשי הפיקוד העליון בצבאות ערב, וחוגים ממשלתיים, ניתחו בודאי את עובדות מבצע-סיני ונוכחו שהפיקוד המצרי נתל כשלון.

● העובדה של בריחת הקצינים והפקרת יחידו-תיהם על ידם, אין ספק שעשתה לה פרסום ביחידות בעזה והתפשטה למצרים.

מית מכונת ומטופחת של מנהיגי מצרים, שאינם רוצים לספר לעמם את האמת. בשביל שליטי מצרים לא נודע לערד-האמת ערך ממשי, אלא הם בוחנים את הדברים לאור התועלת הפרגמטית — ולכן אי-נם בוחלים בשקר ולו הגס ביותר.

המיתוס ויכולת האשליה העצמית לא נרד לעומקם של הדברים אם לא נציין תופעה נוספת במנטליות של הערבים, אשר מקלה על היווצרות המיתוס. ישנה תכונה יסודית ועמוקת-שרשים אצל הערבים, שכל מי שרוצה להכירם וללמדם חייב לעמוד עליה, והיא תכונתם וסגולתם להתעלם מן המציאות התעלמות רבה — ולהעמיד במקומה את פרי הדמיון. יש להם יכולת ניכרת לאשליה עצמית. כך, בחקירת השבויים המצריים אפשר היה לשמוע מפיהם כי מצרים היא המדינה החזקה ביותר בצולם, או לפחות המדינה השניה בעצמתה — אחר בריה"מ. כל זאת — כאשר, ישבו במחנה שבויים; למרות עור-בדה זו, מעטים מאוד מהם הסכימו להודות כי מצרים נוצחה במלחמה. בין הקצינים איש לא הודה בכך. מאלף וראוי-לציון הדבר כי אותם המוטיבים האפולוגטיים שהשמיע עבד-אנ-נאצר בקשר למבצע סיני — שמענו מהקצינים המצריים, ואפילו מחוגי רים; וזאת, כאשר נמצאו רחוקים מההשפעה הישירה של מנגנון-התעמולה המצרי. גם הם טענו שהצבא המצרי לא הוכה בסיני אלא נסוגו במסגרת תכנון אסטרטגי נבון ואם גם היו הישגים למראית-עין של צה"ל, לא היו הללו מושגים לולא התערבותן של צרפת ובריטניה והסיוע הישיר שלהן למבצע.

המיתוס אינו יכול להסתיר האמת המיתוס של סואץ-סיני מבוסס, איפוא, על "סולם" יסודות זה:

- ישנו מאבק בין הלאומיות הערבית לאימפריאליזם;
- ישראל מהווה יצירת האימפריאליזם, ראש-גשר שלה, ומוציא-לפועל של דברו באיזור;
- סיני וסואץ הן שלב ואפיזודה במאבק בין הלאומיות הערבית העולה והאימפריאליזם;
- היה זה נצחון של הלאומיות הערבית.
- ראינו כי בתעמולה הערבית נדחקת יותר ויותר האמת לקרן-זווית — והמיתוס הוא שמוצא יותר ויותר את ביטויו. יסודותיו הנ"ל הופכים לאבן-פינה, לכלל גדול, ליסוד-מוסד של התעמולה הערבית כולה,

סואץ. ומכאן שתוצאות היסטוריות, מסקנות, והשפעות על ההיסטוריה של המזה"ת יש דוקא לסיני ולא לסואץ. זהו דבר עיקרי להבנת המתרחש בתקופה הנזכרת באיזור עולם זה. הערבים יודעים יפה שאנו גורם קבוע במזה"ת — ולכן, מבחינתנו, יש בסיני לקח רב בשבילם. אפשר לומר כי יש כאן פרדוקס — אך דוקא המערכה ה"משנית" — היא שעוררה, בדרך-התגובה, השפעות כאלו, ודוקא לה היו תוצאות.

סברו אל-עפלי, ראש ממשלת פוריה לשעבר וסגן נשיא קע"מ (ג"כ לשעבר), מכריז: עוד בהיותו ראש-ממשלה, ביום-השנה הראשון: „לאחר מלחמת מצרים נגלו לערבים נקודות התורפה שלהם וידעו את סיבת פיגורם — והחלו מתקנים את שגיאותיהם כדי להתחזק". — המשמעות כאן — היא לגבי ישראל.

• רווחו ידיעות על מתיחות ששררה בין כוחות היבשה והאוויר המצריים, כאשר כוחות היבשה האשימו את כוחות האוויר על התרשלותם, דבר המראה כי לא ראו שכאילו הכל מתנהל כשורה.

• מספר מסויים, אם כי לא גדול, של קצינים נשפטו באשמת עריקה.

ואפשר לציין דוגמאות רבות המראות שלמרות הווינה, למרות המאמץ לעות את התמונה, חדרה ההכרה שאמנם היתה מפלה בסיני.

אנו נמצא שישנה כאן כפילות, אשר יש בה משום סתירה חזקה. בצד האשליה העצמית — האמונה שהיה כאן נצחון — מצויה באותה כפיפה הכרה במפלה בסיני, אם כי לא בסואץ. האמונה שהיה זה נצחון גברה כל-כמה שהתרחקו בזמן מן המאורע. התופעות הנובעות מהרגשת עיון המפלה — הולכות ונשכחות. אעפ"כ יש להניח שבמנהיגות ישנה הכרה בכשלון — ומצויים סימנים לכך. לא זו בלבד ששמע המפלה חדר ופשט בציבור, אלא יותר מכך; נבעו ממנה לקחים כבדי-משמעות.

מבחינת מגמות ההתפתחות באיזור — חשובה סיני מסואץ —

בכך צוין שהערבים רואים את המערכה העיקרית במערכה עם האימפריאליסטים, ומערכה משנית בסיני, כאשר בה עמדה כנגדם „שליחת האימפריאליסטים". כך הם מתבטאים לעתים קרובות, או יור-תר-נכון לרוב — אולם אין זו התמונה במלואה.

המלחמה בסואץ היתה מלחמה עם גורמים הזרים לאיזור, אפיזודה במאבק עם האימפריאליסטים, לפי המונחים הערביים. אלה היו כוחות שאין להם קבוצות באיזור, חזרה על פעולה צבאית באיזור זה מצדם היא אפשרות רחוקה, ואין הם מהוים איום מתמיד וקרוב על הארצות באיזור; בעוד אשר סיני היתה מלחמה עם ישראל, שהיא מן הגורמים העיקריים כאן, גורם קיים-ועומד באיזור, גורם שחוששים מפניו, גורם שהערבים רואים בו איום מתמיד, גורם שלשאר ארצות ערב גבולות עמו — ומפעולתו בסיני הן הסיקו לקח לעצמן; — מה שאין כן בפעולת אנגליה וצרפת בסואץ, שכן הן „אורח נטה ללון" — ובפעולתן אין לקח לארצות ערב האחרות.

בשל כך, מקבלת דוקא מערכת סיני משמעות גדולה ורחבה לארצות ערב, העולה בהרבה בהשפעתה ובתוצאותיה לגבי ארצות אלו על פעולות

ודאי — גם לקח צבאי

נקל לשער כי הלקחים שהופקו במצרים ממערכת סיני מכסים את כל שטחי הפעילות הצבאית.

השפעת סיני על התהליכים ההיסטוריים

ראוי שנפנה ונראה, מה השפעת סיני על המשך ההתרחשויות בעולם הערבי, על הלך הרוח בו, על ההיסטוריה של המזה"ת.

ראשית, מערכת-סיני היוותה זעזוע עז ושורשי בתפיסה הערבית לגבי אפשרות ההסמכות ההדדית, הבינ-ערבית, כגורם ראשי בבטחונם.

שנית, ערכה של מצרים ככוח צבאי — ירד בעיני הערבים, על אף התעמולה הרבה הנעשית להבליט את עצמתה, תעמולה הקשורה ב"עסקות המזרחיות".

יתכן וכדאי להזכיר אחדים מן המאורעות, שמא נשכחו.

סוריה — לא מקרה הוא ודאי שההתקרבות העצמאית והמהירה של מנהיגי הכת הצבאית בסוריה, בראשם שר ההגנה ח'אלד אל-עוזם, לבריה"מ, חלה מיד בתקופה שלאחר מבצע סיני — ונבעה מההלם של המכה שנפלה על מצרים, ומהמסקנת

קיים יתר שתוף של המומחים הצבאיים הסוביאטיים
בהיי הצבא.

האיוס במתנדבים מבחון הוא סימן חולשה:
האיומים המתפרסמים מדי פעם בפעם בתקופת
מתחות על אודות הזמנת מתנדבים — מוכיחים
גם הם, כי המצרים יודעים שהאיוס בכוחם-הם
איננו משכנע עוד. הצורך ב"מתנדבים" מבחון אינו
אלא סימן של חולשה.

פחת הבטחון ביכולת להשמידנו: לגבי ישראל,
הנימה של בטחונם ביכולתם להשמידנו, "לורוק
אותנו לים", נשמעת הרבה פחות מאז סיני. לאחר
סיני מסתפקים הם בשכנוע עצמי שיוכלו לעמוד
בפנינו והם כמעט חדלו להפליג להצהרות על יכולת
השמדה. רק לאחרונה עולה שוב הנימה של בטחון
עצמי ביכולתם להנחיל לנו מפלה.

יותר מזה. לפני סיני גבר במצרים הבטחון בעצמי
תם. הם היו בטוחים שה"מערכ המתנוון, הדקרנטי",
יסוג בפני העמים המשתחררים ברחבי אסיה ואפי-
ריקה. ראו את המערב מאבד צמדות באסיה ואפרי-
קה. נוכחו בחיזורי אמריקה אחריהם ונכונותה לס-
בול בזיונות מידיהם. בירדן ראו איך צעיר בן
עשרים מגרש את גלאב ובוטט באריה הבריטי —
והלה מקפל זנבו בענוה. בטחונם עלה. והחלו מאב-
דים את קנה-המידה הריאלי של יחסי כוחות ונתפסו
לשכרון של עצמה.

יש מקום להנחה, שהסטריה זו שאחזה אותם היתה
מביאה ביום לא רחוק להרפתקה מצרית נגד ישר-
אל. כיוס, למרות שהשנאה נגדנו לא רפתה כלל,
והייחולים להשמידנו קיימים, אין עוד המצרים ניג-
שים לכונת ההשמדה באותה מידה של ראית הדבר
כענין קונקרטי, שיש להגדירו במובחי זמן.

ירידה בהסתננות. השפעת הכרה זו בולטת בירי-
דה התלולה מאז סיני בפעילות בגבולות. מספר אחד
מלמד הרבה. אם בשתי השנים שקדמו לסיני,
1955-56, היו 810 מקרי פעילות-אלימה בגבול מצ-
רים — הרי בשנים 1957-58, השנתיים לאחר סיני,
ירד המספר ל-156.

היו לכך משמעויות והשתקפויות גם בשאר הח-
זיתות. הסה"כ הארצי של פעילות אלימה ירד מ-1478
מקרים בשנתיים שלפני סיני ל-600 בשנתיים שלי-
אחר סיני.

ישראל אינה בודדה. בצד ההכרה שישראל היא
"יצירת האימפריאליזם", הכרה ותיאוריה שפותחו

שעל אף הסכם המפקדה-המשותפת אין ביכולתה
של מצרים לבצע מאמץ רציני לעזרת סוריה בעוד-
מועד, הן מבחינת כוחותיה והן מבחינת יכולת-
הפיקוד שלה. ולפיכך — על סוריה לסמוך על כו-
חותיה-היא, ולהתעצם בעצמה.

ניתן לשער שגם כיום לא חלף אי האמון, וכי
על אף איחוד הצבאות קיימת בקרב אנשי הצמרת
הסורית ההרגשה כי בעת התמודדות יצטרכו לסמוך
על עצמם. וזאת למרות שהתכנון מתבסס, לפי ההכ-
רות, על שיתוף-פעולה מידי, שהרי לבעיה של
הקצאת כוחות גלויות הבעיה הקריטית של אמון
הרדי.

ירדן: — המאורעות בירדן מאז אפריל 1957 גילו
לא-פעם שלגבי סכסוך עם ישראל סמכה ירדן יותר
על הרתעה מצד המערב מאשר על עצמה ועל מצ-
רים כאחד; וזאת למרות הסכמיה הצבאיים עם מצ-
רים, והצהרותיה של זו שתתוש לעזרת הנתקפת.
אך היו לעובדה זו של ירידת קרנה של מצרים
הדים רחבים הרבה יותר.

כך, למשל, ב"סודאן": — הקו העצמאי והאנטי-
מצרי שנוקט ע"י ממשלת סודאן החל בעיקרו-של-
דבר מאז התבוסה במבצע סיני, והושפע ישירות
מיחס של הערכה-מסתייגת לגבי יכולתו של הצבא
המצרי. בתקיפותה של סודאן, ובנכונותה בשלהי
1957 להלחם על איזורי הגבול, ניתן לראות תוצאה
ישירה של סיני.

בצפון-אפריקה עזרה סיני עוד יותר להתמוטטות
האגדה הנאצרית; עד כדי כך, שיש לציין קשר
ישיר בינה לבין התופעה שגורמים כתוניסיה מעיזים
פנים נגד נאצר.

התנגדות פנימית לשלטון: בתוך מצרים נראתה
אחר סיני לראשונה התופעה של גורמים המעיזים
לדבר נגד השלטון, היו שמועות שנאצר יוחלף. נער-
כו משפטים נגד קצינים שנאשמו בנסיגות הפיכה —
דבר המראה מעצמו שהיו גורמים שאוכזבו מההנהגה
המצרית והעזו להתקומם נגדה.

הכנסת דוקטרינות זרות — מאי-בטחון בדוקטרי-
נות שלהם: אמון המצרים כלפי עצמם נתערער. א-
מון הצבא בעצמו נפגע. ההחלטה, שנתקבלה כנראה
לאחר מבצע סיני, לשנות את הדוקטרינות ולהעביר
את האימונים לידי מדריכים סוביאטיים, מצביעה אם-
כן על התערערות האמון בדוקטרינה הצבאית ש-
היתה מקובלת בפיקוד ובמערכת האימונים. מאז סיני

ביחוד לאחר סיני, היתה שכיחה אצלם לפני סיני ההכרה שמעצמות המערב תבגודנה בישראל. לאחר סיני חדרה ההכרה שישראל איננה מבודדת כשם שסברו. כן היתה התפכחות מהאשליה שישראל תתמוטט מבחינה כלכלית. גם מטיב זה גשמע כיום פחות מקודם. יתר על כן, נראית גם הכרה כי כושר המנהיגות של מדינת ישראל ועצמתה השיגו הערכה בין-לאומית. עד כדי נכונות להתקרב אלינו.

לפני סיני לא האמינו שנגיב קשה. לפני סיני העזזה מצרים פנים כנגד ישראל. שרד אצלם הלך-הרות, והתחזקה הדעה, כי ישראל אינה מחוזה סכנה למצרים. כל הפעלת הפראיזן היתה מבוססת על ההערכה כי מצבה של ישראל אינו מאפשר לה תגובה רבתה מלהמתית. אך המצרים חזו מבשרם כי ישראל הגיבה הגבה חמורה על פגיעות בה.

הסיוט מנסיון מחודש של מלחמה בסואץ, בתפיסה הערבית כיום הולכת וגוברת, איפוא, ההכרה שהמערב וישראל — הריחוק שביניהם פחת, וכי ישראל הולכת ומתחזקת. לאחרונה היתה הזדמנות מיוחדת לראות את החרדה שאוחזת אותם עם כל ידיעה על התעצמותנו בכלי נשק חדש, כאשר הודיעו על הצוללות וה"וטרנים". נראה כי מצרים לא נשתחררה מהסיוט של סואץ-סיני, ומהלכת עליה אימים המחשבה שמא המערב וישראל מחפשים הזדמנות לסיים את המלאכה ה"בלתי-גמורה" של מבצע זה. זהו סיוט רב עצמה והשפעה. ניתן לשער כי התנהגותה המדינית של הקע"מ מושפעת אף ממנו לא במעט.

סיני החישה תהליכים בעולם הערבי איך השפיע מבצע סיני על ההתרחשויות ההיסטוריות בעולם הערבי? אמנם, שלשלת הת-

גובות כאן רחוקה יותר. אך ניתן לקבוע כי מבצעי סיני וסואץ החישו תהליכים בעולם הערבי. לתהליכי כים אלה יתכן וישנה דינמיות משלהם, שיותר מאשר שר היא נקבעת ע"י גאגר מעצבת היא אותו. זוהי הדינמיות של הלאומיות הערבית. היא החישה את התגברות הלאומנות הערבית. היא היתה גורם עיקרי בהפיכות בסוריה ובמצרים, אשר חלקן מכריע בזירוזה ועיצובה של הדמות השלילית והאלימה של לאומנות זו. בדומה, החישו גם מבצעי סיני-סואץ תהליכים; החישו — אך לא יצרו, התהליכים היו קרוב לודאי באים ומתפתחים גם בלי סיני; אך סיני קירבם וקידמם.

השאיפה המצרית להשתלטות על העולם הערבי והשאיפה הסורית להשגת אחדות ואיחוד היו קיימות אף קודם-לכן. אך גורם עיקרי לכך שהסורים דחקו את הקץ בבקשת איחוד עם מצרים טמון היה ודאי בחוסר הבטחון שלהם; מאז מלחמת השחרור הם חזו בפחד וכוננות. חששות אלה הוגברו ע"י מערכת סיני. כך היה מבצע סיני בשלשלת-ההתפתחות, לאחת הסיבות הבלתי-ישירות, בהיוצרות הקע"מ.

כן יתכן מאוד, אם כי לא ניתן להוכיח הדבר, כי הקמת ה"פדרציה ההאשמית", כתגובה להקמת הקע"מ, החישה את ההפיכה בעיראק.

הקמת הקע"מ, מצדה, שימשה עידוד לאופוזיציה בלבנון להתמרד.

כל אלה הן ההתרחשויות האחרונות, שהן בעלות חשיבות ממדרגה ראשונה בהתפתחות במזרח-זר. תכן כי ההיסטוריה תפסוק כי גם למבצע סיני, כמאורע היסטורי ממדרגה ראשונה, היתה השפעה על כל אלה.

תוצאות סיני, בצירופן הקיבוצי, הופכות את סיני, זו המערכה ה"משנית" כביכול, למאורע היסטורי גדול, רב-משמעות לגבי המורח התיכון, רב תוצאות והשפעה.